

Jan van Oudheusden

Museumnieuws

Om de gymnasiumafdeling te profileren organiseert het Dr. Mollercollege te Waalwijk sinds enkele jaren voor elke klassenlaag een excursie. Op die manier worden de gymnasiasten erop gewezen dat ze niet alleen maar op de hoogste afdeling zitten om meer huiswerk te maken en meer uren in de schoolbanken te zitten.

In oktober 1996 waren de derde klassen in het Archeologisch Park in Xanten.

Wij willen onze leerlingen voorhouden dat onze cultuur in belangrijke mate stoelt op de Grieks-Romeinse erfenis, en dat daarvan nog tal van interessante en attractieve resten voorhanden zijn. Daarom gaan we ook naar klassieke toneelvoorstellingen en bezoeken we musea en exposities. Als klassendocent en coördinator van de afdeling ben ik bij deze activiteiten betrokken.

In dit kader vindt jaarlijks een derde-klas-excursie plaats naar het Archeologisch Park in het Duitse Xanten, maar anderhalf uur rijden van Waalwijk. Nu Nederland zijn eerste en enige historische attractiepark - het Archeon in Alphen aan de Rijn - is kwijtgeraakt, blijft het Archeologisch Park van Xanten over als mogelijkheid voor scholen die hun leerlingen fysiek in contact willen brengen met de klassieke Oudheid.

In de lessen Grieks en Latijn is het bezoek aan Xanten voorbereid. Mijn collega's hebben uit het toegezonden schriftelijke materiaal enkele kopieën gemaakt en die in de les besproken.

Leerlingen weten dus al dat Xanten in de Romeinse tijd 'Colonia Ulpia Trajana' heette. Wat er te zien is, ontstond zo'n 1800 jaar geleden, toen vlak langs de Rijnsoever, op een strategische plaats, een Romeinse vestiging werd gesticht.

Voor het bezoek aan het archeologisch park zijn opdrachtenvellen verstrekt, die als een soort gids dienen, en die de leerlingen dwingen bepaalde details nader te bestuderen.

De Haventempel

Het bezoek vindt ditmaal plaats op een zonnige doordeweekse oktoberdag. Het Archeologisch Park ligt er 's ochtends om tien uur, als we arriveren, nog rustig bij. Omdat we na een voor spoedige busrit ruim in de tijd zitten, laten we de leerlingen eerst een uurtje rondkijken. Om elf uur staan er volgens afspraak drie Nederlands sprekende gidsen klaar om onze 75 leerlingen groepsgewijs langs de gebouwen te leiden.

We treffen het met deze enthousiast vertellende dames. Degene met wie mijn klas meeloopt, laat eerst via een kaart het planmatige, vierkante van de Romeinse stadsaanleg zien. Ze maakt duidelijk, dat een deel van de stad ligt onder de huizen van het huidige Xanten. De rest zit hier verborgen onder de graszoden. In de Romeinse

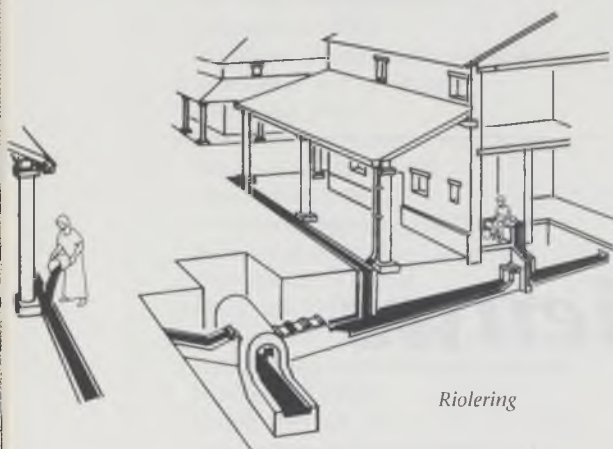
tijd woonden er naar schatting zo'n 10.000 mensen. Dat was in die tijd een enorm aantal.

De gids: "Het moderne Xanten is altijd een klein plaatsje gebleven en heeft zich dus niet uitgebreid buiten het gebied van Colonia Ulpia Trajana. Daarom is hier alles vrij blijven liggen. In de loop van duizend jaar is al het bouw materiaal gerecycled, en daarom moet je nu de grond in om het oude terug te vinden. Maar aan de hand van het onderzoek wordt het een en ander weer opgebouwd. Overal waar jullie gras zien, hebben huizen gestaan. De straten lopen op dezelfde plaats als vroeger."

"Een 'colonia' was een stad met het hoogste Romeinse stadsrecht en zo'n stad werd gezien als een stukje Rome in de provincie, een kolonie van Rome. Er stonden veel belangrijke gebouwen, omdat de stad als het ware een afspiegeling van Rome diende te zijn. Zo was er midden in de stad het Forum, dus het centrum, en daarnaast stond de grootste tempel, het Capitool. Weten jullie welke goden er vereerd werden?"

"Jupiter, Juno en Minerva", komt na enig aarzelen uit de groep.

We wandelen naar de Haventempel, na de Capitooltempel de grootste van de stad. Wat er nu in Xanten staat, zo benadrukt de gids, is nieuw opge-

Riolering

bouwd. Het zijn dus geen ruïnes, zoals in Trier. Maar alles staat op de plaats waar het vroeger ook gestaan heeft. De 26 zuilen van de Haventempel waren 14 m hoog. Dat weten we aan de hand van de omvang van de zuilen. Er zijn Korinthische kapitelen gevonden. De heggen rondom de tempel tonen, hoe ver het heilig gebied rond de tempel ging.

Stenen geven de plek van het altaar aan. Alleen de priester mocht immers in het binnenste van de tempel. *"Twintig jaar geleden was hier nog niets te zien",* vertelt de gids trots. *"De boer die hier zijn velden had, wist heel goed dat het wemelde van de stenen. Maar bovengronds stond er niets. Begin tachtiger jaren vond men de fundamentplaat, 36 m lang, 24 m breed, 3 m dik, massief uit cement en basalt."*

De tempel is gedeeltelijk weer opgebouwd. Enkele van de imposante zuilen zijn zelfs voorzien van een verlaag, om goed de oude situatie te reconstrueren.

Het badhuis

Dan had je de thermen, het badhuis, een reusachtig bouwwerk van 100 bij 100 m. Binnen enkele jaren zal dat toegankelijk worden. Het ligt buiten het terrein van het Archeologisch Park. Op het terrein is een verkleinde versie neergezet.

De rondleiding door dit nagebouwde badhuis is bepaald amusant. De gids is hier goed op dreef en de leerlingen hangen aan haar lippen. Ze toont ons de openbare latrines, die open waren

en waar de Romeinen graag gezellig op een rijtje zaten te kletsen. Er was een gesloten rioleringssysteem, met constante spoeling en ondergrondse afvoer. Die rioolbuizen kun je elders op het terrein bewonderen. De gids wijst erop, dat het moderne Xanten pas weer sinds een halve eeuw dit systeem kent: de oude hoge levensstandaard uit de Romeinse tijd was immers lange tijd geheel verdwenen en vergeten. Het kostte eeuwen, voordat men bij de oude technieken kon aanknopen. Verder zien we de omkleedruimte, de drie badkamers achter elkaar, oplopend van koud tot heet: het frigidarium, het tepidarium en het caldarium. Dan de stookruimte, waar boven een houtvuur grote ketels water werden verhit. Hete lucht werd onder de vloer geleid voor een vloer- en wandverwarming. Helaas is op het ogenblik van ons bezoek de verwarming niet aan. Die stookt men in Xanten maar één keer per jaar, als experiment. Dan wordt het na een week 30°. De stooklucht kunnen we nog wel ruiken.

"We zijn nu in het apoditerium, de omkleedruimte. Hier kwam je binnen en rolde je je kleren tot een bundeltje. Er werd naakt gebaad, mannen en vrouwen apart. Vrouwen betaalden een dubbele prijs, voor een slechtere tijd. Of ze hadden een kleinere, minder mooie ruimte om te baden."

Een vrouwelijke leerling: *"Nou ja, zeg!"*
"Maar baden was niet iets voor de elite, maar voor het hele volk. De thermen waren een geschenk van de keizer aan

een stad, dus open voor het hele volk. Voor de verkiezingen kon je je op kosten van de kandidaten gratis baden. Natuurlijk werd dan erbij vermeld aan wie je dat te danken had."

"Zo, hallo!"

"Een badhuis had een representatief karakter. Het was altijd een van de mooiste gebouwen in de stad. Het was een plaats voor sport en spel, kunst en cultuur in de breedste betekenis van het woord. Dus niet alleen een bad nemen, maar vrijetijdsbesteding."

De muren en plafonds zijn mooi beschilderd. We zien holle tegels waar het water doorheen stroomde. Het water stroomt er in en uit. Er werd enorm veel water gebruikt. Colonia Agrippina (Keulen) verbruikte bijvoorbeeld 1000 liter per persoon per dag! Vandaag de dag is dat minder dan 200. Er was dus duidelijk sprake van verkwisting. De gids geeft toe dat de archeologen niet zeker weten of de hele stad op de waterleiding was aangesloten. Waarschijnlijk alleen het westelijke gedeelte.

Het amfitheater

Het amfitheater is het derde spectaculaire gebouw dat we met de gids bezoeken. Er staat een beeld van keizer Trajanus voor. Er staat ook een houten bouwkraan zoals de Romeinen die hadden. Het amfitheater is gedeeltelijk opgebouwd. In de arena zien we een merkwaardig, tijdelijk geëxposeerd kunstwerk: 7000 soldaten gemaakt van afvalblik, in een opstelling die doet

Aan het begin van de rondleiding krijgt de groep een oriënterend praatje van de Nederlands sprekende gids.

Deskundige uitleg tegen de achtergrond van de fotogenieke Haventempel.

denken aan de wachters in het graf van de Chinese keizer Tsjin Shih Hoeang-ti.

Als je hier op de trappen zit kun je goed aanvoelen hoe het was als bezoeker van een stadion, midden tussen duizenden Romeinen, tijdens een gladiatorengevecht. 'Ave Caesar! Morituri te salutant!'

Als je helemaal boven in het amfitheater bent geklommen, zie je overigens ook de opgebouwde stadsmuren imposant voor je liggen. Xanten was niet alleen een stad van 10.000 inwoners; er was ook nog een legerkamp met eveneens ongeveer 10.000 bewoners, 'Vetera Castra'. Hier lagen twee van de drie legioenen die Varus meenam naar de rampzalige slag in het Teutoburger Woud in 9 n.C.

Speurtocht

Na de deskundige uitleg van de gids, die exact één uur duurt, krijgen de leerlingen formulieren uitgereikt voor een speurtocht. Daar wordt goed mee gewerkt. In groepjes lopen ze zo nog een uurtje over het grote terrein. Ze komen nog in een woonhuis. Ze kunnen deelnemen aan Romeinse spelletjes zoals tric-trac. Ze noteren gerechten die je in de herberg bij de havenpoort kunt eten.

Ze schatten hoeveel huizen er op één 'insula' (huizenblok) pasten. Ze beschrijven de wijze waarop het graan in de graanmolen gemalen werd. Ze schatten de hoogte van de verdedigingsstorens.

Elk gebouw is voorzien van uitvoerige uitleg. Helaas niet in het

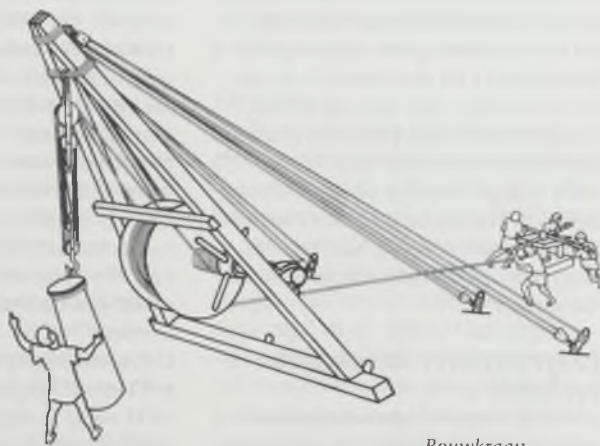
Nederlands. Gezien het feit dat jaarlijks honderden Nederlandse leerlingen het Archeologisch Park bezoeken, zou een Nederlandse tekst geen overbodige luxe zijn. Wel is er voor slechts f 5,- een Nederlandstalige boekje verkrijgbaar dat volop informatie verschaft en dat door de docent die de excursie voorbereidt goed gebruikt kan worden.

Een geslaagde dag!

's Middags bezoeken we in het stadje nog het museum, met veel Romeinse oudheden. Het gaat op één entreekaartje met het park. Er is onder meer een fraaie maquette van een huizencomplex, compleet met graffiti. Jammer genoeg heeft dit museum geen educatieve dienst en ook is het niet berekend op 75 bezoekers die tegelijk binnenkomen.

Na een uurtje vrije tijd aanvaarden we de thuisreis. We kijken terug op een

Baukran

geslaagde dag. Zelfs als de leerlingen niet alle details in zich hebben opgenomen, zal beslist toch wel de herinnering blijven aan een even attractief als informatief uitstapje naar de tijd van het Romeinse Rijk.

Zakelijke gegevens

Voor afspraken met het Archäologisch Park en het Regionaalmuseum te Xanten moet men zich in verbinding stellen met:

Touristeninformation,
Karthus 2, 46509 Xanten
tel. (0049) 2801 / 37238 of 37298
fax (0049) 2801 / 37209

Openingstijden:

1 maart - 30 nov: ma tm vr 09.00 - 18.00 u,
za, zo en feestdagen 10.00 - 16.00 u.

1 dec - 28/29 febr: dagelijks van
10.00 - 16.00 u (gereduceerd tarief, want in
deze maanden zijn enkele binnenruimten
gesloten).

Entree: volwassene DM 7,-; gezinskaart
DM 14,-; kinderen in groepen (vanaf 10 per-
sonen, met vrije entree voor een begeleider)
echter slechts DM 2,-!

Een Nederlands sprekende gids is zeer aan te
bevelen. Kosten: één gids voor groepen tot
ongeveer 20 personen: DM 50,- op ma tm vr;
DM 60,- op za, zo en feestd. De rondleiding
duurt een uur.

Er zijn daarnaast voor groepen tot 20 per-
sonen speciale attracties te arrangeren, waar-
voor men extra betaalt.

In het park: 'Münzengiessen', 'Schreibtafel-
Herstellung' en 'Fibelbiegen';
in het museum: 'Römische Kleidung',
'Geschichte zum Anfassen' en 'Römische
Kleidung'.